

Список бібліографічних посилань

1. Про судову практику в справах про бандитизм : постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.07.1995 № 9. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2004. № 12.
2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 13. *Вісник Верховного Суду України*. 2005. № 1. С. 2–6.
3. Про судову практику у справах про злочини проти приватної власності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10. *Вісник Верховного Суду України*. 2009. № 12. С. 9–16.
4. Федоренко Д. М. Вимагання: співвідношення загальної і спеціальної кримінально-правових норм. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2013. Вип. 25. С. 265–274.

Одержано 14.03.2019

УДК 343.9

Максим Геннадійович КОЛОДЯЖНИЙ,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу кримінологічних досліджень
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України (м. Харків)

ПРОГРАМИ «БЕЗПЕЧНЕ МІСТО» І «РОЗУМНЕ МІСТО» У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Відомі суспільно-політичні події, що відбулись в Україні у 2014 р. й продовжують до теперішнього часу відбуватись на Сході нашої держави, істотним чином вплинули на зміну структури і характеру злочинності. Якщо протягом 2013–2018 рр. офіційний рівень злочинності скоротився з 563,5 тис. злочинів до 487,1 тис. злочинів відповідно (-13,6 %), то щодо злочинів проти громадської безпеки (статті 255–270¹ КК України) простежуються протилежні тенденції. Рівень указаних кримінальних правопорушень, значна частина яких має тяжкий та особливо тяжкий характер, збільшився з 7,7 тис. у 2013 р. до 10,7 тис. у 2018 р. (+37,8 %). Причому за вказаний період збільшення відбулось, у тому числі, за рахунок зростання питомої ваги найбільш суспільно небезпечних злочинів, що посягають на громадську безпеку, передбачених різними статтями закону України про кримінальну відповідальність: ст. 255 КК – у 10,5 разів; ст. 257 КК – у півтора рази; ст. 258 КК – у 237,5 разів; ст. 258-3 КК – у 175 разів; ст. 258-5 КК – у 51 раз; ст. 259 КК – у 3 рази; ст. 260 КК – у 396 разів; ст. 263 КК – на 7,8 %.

Можна констатувати, що розглядувані злочини загострюють криміногенність в Україні, підривають громадську безпеку, створюють підґрунтя для поширення страху громадян перед злочинністю. Майже катастрофічна ситуація у цій сфері вимагає від правоохоронних органів (Національної поліції, Служби безпеки України, органів прокуратури та ін.) надати адекватну відповідь на загрози, що виникають внаслідок широкого поширення злочинів проти громадської безпеки у нашій державі.

Як свідчить прогресивна зарубіжна практика протидії злочинності, включаючи злочини, які вивчаються, обмежити криміногенність останніх можна не лише засобами кримінально-правового реагування, ефективність якого є сумнівною, або заходами оперативно-розшукового характеру. Останнім часом органи кримінальної юстиції й спецслужби багатьох країн світу арсенал запобігання злочинності поповнюють сучасними інноваціями, використанням різноманітних досягнень науки і техніки.

Нормативною основою для застосування know how у цій сфері є програми «Безпечне місто» (Safe City) і «Розумне місто» (Smart City). Активно цими питаннями опікується ООН, яка ще у 1996 р. прийняла Програму підвищення безпеки у містах ООН-Хабітат. Станом на 2017 р. ця Програма діяла у 77 містах 24 країн. На теперішній час її партнерами є Лондон, Брюссель, Амстердам, Копенгаген, Відень, Дубаї. Програма «Безпечне місто» разом із проектом ООН «Об'єднані розумні міста» (Smart City) впроваджуються й у низці міст пострадянського простору: Москва, Вологда, Ставрополь, Актау, Горіс, Душанбе [1].

В Україні партнером зазначених програм ООН є м. Вінниця. На впровадження вказаних проєктів Вінницькою міською радою відповідним рішенням було затверджено програму «Безпечне місто-2015». Подібні програми прийнято й у низці інших міст України: Чернігові, Житомирі, Маріуполі, Броварах та ін. У Харкові затверджено програму «Безпечне місто Харків», розраховану на 2016–2020 рр.

Центральне місце програм «Безпечне місто» посідають заходи, пов'язані зі створенням системи телебачення замкнутого контуру (CCTV), що частіше називається відеоспостереженням. Разом із тим ці програми можуть включати комплекс й інших, не менш важливих, профілактичних заходів: патрулювання; посилення охорони об'єктів різних форм власності; покращення освітлення на вулицях тощо.

З огляду на протидію злочинам проти громадської безпеки та іншим кримінальним правопорушенням запобіжний потенціал таких програм виражається у посиленні цілеспрямованого контролю уповноважених суб'єктів (поліції, спецслужб, приватних служб охорони) за ситуацією, що відбувається у громадських місцях. У такий спосіб цілком можливо підвищити ризикованість злочинної діяльності не лише терористів, сепаратистів, бандитів, осіб, які незаконно зберігають зброю. Система відеоспостереження є дієвою щодо профілактики, припинення і розслідування майнових й насильницьких злочинів. Адже обізнаність потенційних злочинців про розгалужену мережу камер відеоспостереження може призвести до їх відмови від реалізації сформованого наміру на вчинення певного злочину [2, с. 120]. У разі реалізованого у громадських місцях злочинного умислу розкриття вчиненого злочину й затримання винного завдяки відеоспостереженню стає легшим й оперативнішим.

Правоохоронні органи багатьох країн світу наразі покладають на системи відеоспостереження, які функціонують переважно у межах програм «Безпечне місто», великі надії. Наприклад, державами із найбільшою кількістю відеокamer, встановлених у громадських місцях, є: КНР, Велика Британія, США, Російська Федерація. Лише у Пекіні, столиці КНР, встановлено понад 470 тис. відеокamer.

Розвиток високих технологій сприяє підвищенню ефективності сучасного відеоспостереження. Якщо перші відеокamери, які з'явилися наприкінці 60-х рр. XX ст. у Великій Британії, лише фіксували ситуацію у громадських місцях, то на теперішній час відеокamери оснащуються штучним інтелектом. Спеціально розроблені спеціалістами алгоритми дозволяють камерам визначати у натовпі з кількох тисяч перехожих тих осіб, які представляють інтерес для правоохоронних органів. Більше того, упроваджуються системи, що здатні знаходити людей не лише за особливостями їх зовнішності, а й за їх ходом. Причому програмне забезпечення так званих смарт-камер може визначити злочинців, які навмисно змінюють власну ходу. Такі технології активно упроваджуються у КНР.

Якщо програми «Безпечне місто» переважно спрямовані на протидію злочинності, включаючи злочини проти громадської безпеки, то програми «Розумне місто» мають опосередковане відношення до обмеження злочинності. Останні призначені для застосування сучасних технологій щодо підвищення результативності роботи органів місцевого самоврядування й комунальних служб. Виходячи із завдань, що містяться, наприклад, у Концепції «Київ смарт-сіті 2020», смарт-технології, окрім іншого, дозволяють: прискорити у 3 рази реагування на надзвичайні події й до 5 разів – прийняття відповідних управлінських рішень; поліпшити у 2 рази фінансові показники розвитку міста; скоротити у 2–4 рази споживання тепла, води й електроенергії; зменшити до 20% затори на автошляхах. Також ця Концепція передбачає скорочення злочинності у місті Києві до 30%.

Крім посилення технологізації провідних міст світу, включаючи деякі українські обласні центри, планується будівництво нових «розумних міст» XXI ст., які включатимуть останні know how у всіх без винятку сферах і напрямках життєдіяльності. До таких міст належать:

1) Неом (Саудівська Аравія) – до 2025 р. влада країни планує інвестувати 500 млрд дол. США на створення міста нового покоління із найвищим рівнем безпеки й комфорту для його мешканців;

2) Масдар-сіті (ОАЕ) – місто має стати одним із найекологічніших через майже нульові викиди негативних речовин у навколишнє середовище й одним із найтехнологічніших. Завершити його будівництво планується до 2030 р.;

3) Лінганг Нью Сіті (КНР) – нове портове місто поблизу Шанхая на 800 тис. мешканців. Проектуванням міста займалось архітектурне бюро Gerkan, Marg & Partners із ФРН;

4) Сонгдо (Південна Корея) – побудовано шляхом штучного обміління 6 км² моря. Станом на початок 2018 р. у ньому вже проживало близько 100 тис. мешканців. Усі сервіси, міські служби, органи поліції підключено до цифрової мережі, місто обладнано великою кількістю камер відеоспостереження й різноманітними сенсорами для створення безпечного середовища;

5) Еко Атлантік Сіті (Нігерія) – найамбітніший інфраструктурний проект сучасної Африки, який з'явився шляхом намівання ґрунту й штучного збільшення корисної міської площі. Воно має враховувати останні досягнення науки і техніки для життя 250 тис. найбільш заможних африканців.

Крім цього, у США наразі будується Бельмонт-Смарт-Сіті (друга назва «Білл Гейтс Сіті», а у Канаді у місті Торонто – житловий квартал Квейсайд (друга назва «Гугл місто»). Їх особливостями мають стати відсутність сміття на вулицях, автомобільних заторів, чисте повітря, безпека проживання громадян.

Переваги програм «Безпечне місто» й «Розумне місто» порівняно з іншими напрямками протидії злочинам проти громадської безпеки, полягають у такому: а) заощадження бюджетних коштів (у Чикаго 1 дол. США, витрачений на функціонування системи міського відеоспостереження, заощаджує понад 4 дол. США, які в разі вчинення злочину були б витрачені на діяльність органів кримінальної юстиції, тримання засудженого в установі виконання покарання, компенсацію державою шкоди жертві злочину); б) можливість затримання злочинців за «гарячими» слідами; в) спрощення розслідування вчиненого злочину; г) збір усіх необхідних доказів; д) установлення очевидців кримінальної події; е) виявлення й подальше затримання співучасників злочину; є) пошук зниклих без вісті осіб тощо.

Список бібліографічних посилань

1. United Smart Cities: towards UNECE-approved smart cities indicators / United Nations Economic Commission for Europe. Lisbon, 2015. P. 9.

2. Колодяжний М. Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні : монографія. Харків : Право, 2018. 228 с.

Одержано 25.02.2019

УДК 343.341

Дмитро Юрійович КОНДРАТОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ІЄРАРХІЧНІСТЬ ЯК ОЗНАКУ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Проблема боротьби зі стійкими злочинними об'єднаннями є вкрай важливою і складною для суспільства. Діяльність таких формувань створює загрозу для існування самої держави, несе потенційну небезпеку для кожного громадянина. Зазначені формування в змозі перешкоджати здійсненню соціально-економічної політики держави. Таке становище потребує термінових заходів, у тому числі й кримінально-правового характеру. У першу чергу, це повинно стосуватися законодавчої бази, що визначає боротьбу з названими об'єднаннями. Однак, незважаючи на наукову розробленість проблеми організованої злочинності, залишається чимало кримінально-правових аспектів протидії цьому виду злочинності, що вимагають подальшого наукового дослідження. Одним з найважливіших питань в цій сфері є те, що положення норм, в яких передбачається відповідальність за створення та діяльність тих чи інших стійких злочинних угруповань, не завжди кореспондуються з положеннями ст. 28 КК України, в якій міститься вичерпний перелік форм співучасті.

Загальновідомо, що злочинна організація є найбільш небезпечною формою організованої злочинності. Так, відповідно до ч. 4 ст. 28 КК України під злочинною організацією розуміється стійке ієрархічне об'єднання декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою